

עניבה. וכדעה זו פירש הב"י בדעת רבנו ירוחם. ואולם התוס' דחו זאת. ויש נוקטים כסברא זו בצירוף הפירוש הראשון, ולפי"ז להלכה אם נשתייר כדי עניבה אפילו נפסקו כולם – כשר. ואם לא נשתייר כדי עניבה אפילו מחוט אחד מתוך הארבעה – פסול. וכן נקט הרא"ש לעיקר.

דפים לח – לט

סו. א. האם צריך לקשור קשר על כל חוליה וחוליה בציצית?

ב. האם קשר עליון דאורייתא?

א. רבא אמר ללמוד מבני רבי חייא שצריך לקשור על כל חוליה וחוליה. ודחו הוכחתו.

א. כל קשר היה כפול, כדי שיהא של קיימא (תד"ה לא).

ב. לפי פירוש אחד בתוס' (ד"ה לא), 'כל חוליה וחוליה' היינו חוליה המורכבת מלבן ומתכלת, וכשעושה שבע חוליות (כדלהלן) נמצאו חמשה קשרים; אחד סמוך לכנף, ועוד שלש לאחר שלש חוליות כפולות של לבן ותכלת, ועוד קשר אחד בסוף הגדיל לאחר חולית לבן.

ג. בתימן יש שהיו נוהגים לעשות חוליות בלבד ללא קשרים, אבל המדקדקים היו עושים קשרים עם החוליות (עפ"י החיים והשלום קטז).

ב. רבה (/ רבא) אמר להוכיח שקשר עליון דאורייתא, מכך שהוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית, והלא התוכף תכיפה אחת אינו חיבור – אלא ודאי צריך לקשור החוטים לבגד.

א. לפירוש רש"י אין חילוק היכן נמצא הקשר, לפני כריכת הגדיל או לאחריו, אלא שאם עושה קשר אחד עושהו בסוף הגדיל, כדי לקיימו.

ולפי פירוש אחר (המוזכר בגרסת רש"י שהיתה לתוס'. וכ"מ ברש"י סנהדרין פה:) צריך שיהא הקשר סמוך לכנף הבגד דוקא, אבל קשר שלאחר הגדיל, אין בו משום כלאים כיון שהוא מרוחק מהבגד.

ויש אומרים שהעיקר הקשר שלאחר הכריכה (וכן נקט המשנ"ב לעיקר (יא ס"ק טו ובאה"ל שם ד"ה ונתקו ובסוס"י יב), אלא שחוששים לדעה האחרת ולכך עושים קשר נוסף לפני הכריכה.

ב. רש"י במקום אחר (סנהדרין פה סע"ב) כתב שיש מחלוקת בדבר, האם קשר עליון דאורייתא אם לאו (ע"ש). והתוס' (שם פט.) חולקים.

ג. התוס' (בד"ה כדי) כתבו להוכיח מהספרי שהקשר נעשה ע"י קשירת ארבעה חוטים אל ארבעה, ולא מחוט הכריכה לאחד מן החוטים כמנהג רבנו תם.

דף לט

סז. א. מה דין הציצית שנפסק בה חוט אחד מעיקרו?

ב. מהו שיעור כריכת החוטים לכתחילה ובדיעבד?

ג. כמה שיעור חוליה, ומהו מנין החוליות?

ד. באיזה חוט כורכים? האם חוט של כרך עולה במנין החוטים?

ה. כתיב 'גדילים' וכתוב 'פתיל' – הכיצד?

שאלות ותשובות לסיכום – מנחות ח"א

א. אמר רבה בר רב אדא אמר רב אדא אמר רב: אם נפסק החוט מעיקרו – פסולה. (רבא שאל את רב נחמן מלשון הברייתא, ותירצה לו).

ב. אמרו בשם רב: תכלת (=ציצית. רש"י) שכרך רובה – כשרה. [אבל לא כולה, שצריך פתיל. ולהלן (מב). דרשו: אין ציצית אלא ענף שנאמר ויקחני בציצת ראשי. ואמר אביי: צריך להפרידה, כציצית שבשער הנכרים]. ואפילו לא כרך בה אלא חוליה אחת [ושיעורה כדי להקיף החוט שלש פעמים, כדלהלן] – כשרה (ומברך עליה. פוסקים). וגויי תכלת – שלישי גדיל ושני שלישי ענף. ורבה בר רב חנה סבר, אפילו כרך את כל הציצית כשרה.

הלכה כדעה ראשונה. יש סוברים שכשאין תכלת, אין צורך לדקדק בשליש ושני שלישי. ומכל מקום צריך שיהא גדיל כדי חוליה אחת לכל הפחות, וכן מעט ענף כציצית שיער הראש (ערמב"ם א, ח-ט). ולמעשה כתבו פוסקים שנכון לעשות כל חוליה ברוחב אגודל, כדי שיהא הגדיל כולו ארבעה גודלים והענף שמונה.

והמנהג עתה [עפ"י האריז"ל] לעשות חוליה ראשונה של 7 כריכות [מרווחות], שניה של 8, שלישית 11 ורביעית 13 [צפופות]. ס"ה ט"ל כריכות. ויש נוהגים בטלית קטן 26 כריכות (כן מובא בספר בגדי אהרן (ב) ממנהג תונים וגדבה).

ג. שיעור חוליה; תניא רבי אומר: כדי שיכרוך וישנה וישלש. תנא, הפוחת לא יפחות משבע [כנגד שבעה רקיעים] והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה [שבעה רקיעים] ושהא איריים שביניהם].

רש"י פרש שבע ושלש עשרה – חוליות. ודוקא בזמן שהיה תכלת [הדומה לרקיע], אבל כשאין תכלת אין להקפיד בשבע ושלש עשרה. ונהגו בארבע חוליות וחמשה קשרים כדי שיעלה למנין תרי"ג עם שמונת החוטים ומנין 'ציצית'. ורבנו תם היה נוהג לעשות שני קשרים סמוך לטלית ושלש סמוך לפתיל, וביניהם היה כרוך הרבה – משום 'מעלין בקדש'. ויש מפרשים על מנין הכריכות שבין קשר לקשר (עתוס').

ד. כשהוא מתחיל לכרוך – מתחיל בלבן (ציצית הכנף – מין כנף), וכשהוא מסיים מסיים בלבן. מעלים בקודש ולא מורידים.

חוט של כרך עולה מן המנין (כן אמר רבה בשם רב [ולפירוש אחד כרש"י] כן דרש רב מ'גדיל' ו'פתיל' – עשה גדיל ופתלהו מתוכו]. ורב יוסף אמר: שמואל אמרה ולא רב).

ה. כתוב 'גדיל' וכתוב 'פתיל'; רבה בר רב חנה סבר: או כולו גדיל או כולו פתיל. ורב סבר לעולם צריך פתיל, ובא הכתוב ללמד 'עשה גדיל ופתליהו מתוכו' (רש"י: החוט הפותלו יהא מן המנין. לשון אחר: תן פתיל ענף למטה מן הגדיל. והתוס' מפרשים: לכפלו, לעשותו כעין פתילה). ועוד למדים: 'גדיל' – שנים. 'גדילים' – ארבעה.

לפי מה שצדד לפרש השפת-אמת, לכל הדעות צריך ענף, שהרי נאמר 'ציצית'. לא נחלקו אלא אודות פתיל התכלת, האם יכול להיות גדיל בלבד או צריך שיהא גם 'פתיל'.

דפים לט – מ

- סח. א. חוטי צמר, האם פוטרים בבגד פשתן? חוטי פשתן, האם פוטרים בשל צמר?
 ב. בגדים העשויים משאר מינים מלבד מצמר ומפשתים – מה דינם לענין ציצית?
 ג. האם אפשר להטיל חוטי ציצית של צמר עם חוטים של פשתן?

א. אמר שמואל בשם לוי: חוטי צמר פוטרים בשל פשתן, שמתוך שתכלת פוטרת, לבן גם כן פוטר. וכן חוטי פשתן פוטרים בשל צמר (רחבה אמר רב יהודה. ... צמר ופשתים יחדו. גדלים תעשה לך).

וזה כדברי בית הלל שהלכה כמותם, אבל בית שמאי פוטרים סדין (= בגד פשתן) מציצית. וכן אמר רבי אליעזר ב"ר צדוק: כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהים. ופרש רבי שלכך אסרוה, משום שאין הכל בקיאים לדרוש התר כלאים בציצית. [והסיק רבא לפרש, גזרה שמא יקרע סדינו ויתפרנו והרי הציצית פסולה, נמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה. ורב זירא פרש (גם) גזרה משום כסות לילה].

א. לפרש"י, בית שמאי פוטרים בגד פשתן מציצית מדין תורה [וראב"צ ורבי נקטו כבית הלל]. והתוס' דייקו מלשון רש"י שלא פטרו אלא ציצית צמר משום כלאים, אבל ציצית פשתן חייבים. וכן הביאו מתשובת רש"י (וברש"י שלפנינו במעשה דרב קטינא (להלן מא. ד"ה דמיכסי) משמע שפטור לגמרי. ויש לדחות דרב קטינא סבר כרבי שהתכלת מעכבת את הלבן).

ורבנו תם פירש טעמם של בית שמאי מגזרה דרבנן כנ"ל, וגזרו אף בחוטי פשתן אטו צמר. בסדר רב עמרם פסק הלכה כבית שמאי. ומבואר בתוס' שפסק זה תואם עם פירוש רבנו תם [וכן הורה רבנו תם, שהלובש טלית של פשתן ומברך עליו, הרי זו ברכה לבטלה. וכן מובא ברא"ש בשם הגאונים]. אבל לפרש"י שביית שמאי אוסרים כלאים בציצית מדאורייתא, ודאי אין הלכה כן.

והרי"ף פסק שבגד פשתן חייב בציציות מפשתן. ואולם נראה שפסק כבית שמאי שחוטי צמר אסורים בבגד פשתן משום גזרה (וכן כתב הרא"ש בדעתו, וסמך עליו למעשה, ע"ש).

ב. לפי תירוץ אחד בתוס' (ד"ה כיון. וכ"ה בשמ"ק לט: אות יח), לא התיר לוי להטיל חוטי פשתן בבגד צמר אלא כשיש תכלת, שמתוך שהותר תכלת בפשתן הותר לבן פשתן בשל צמר, אבל כשאין תכלת לא הותר, שאפשר במינו. ולפי תירוץ אחר אפילו כשיש תכלת, אסור מדרבנן להטיל חוטי פשתן בבגד צמר כיון שאפשר במינו.

ב. בגדים העשויים משאר מינים מלבד צמר ופשתים; לתנא דבי רבי ישמעאל אינם בכלל 'בגד' שבתורה, הלכך אינם חייבים בציצית אלא מדרבנן. כן אמר רב נחמן. ואילו רבא אמר (וכן יש ברייתא אחרת דבי רבי ישמעאל) שחייבים מהתורה (או בגד – לרבות בגד מצמר גמלים וארנבים ונוצה של עזים, והכלך והסריקין והשיראין של משי). וכן סובר רב יהודה.

ואמר רבא על פי רומיית המקראות: חוטי צמר ופשתים פוטרים בכל הבגדים. ושאר חוטים, במינם פוטרים שלא במינם אינם פוטרים.

רש"י ורבנו תם פסקו כרבא, דבתראה הוא (וכ"מ בראב"ד. וכן הביא הרמ"א ט, א מ"ש אומרים. ע' בארצות החיים). והרמב"ם (ציצית ג. וכ"פ בשו"ע) פסק כרב נחמן.

ג. בגד של פשתן, מותר להטיל בו חוטי פשתן עם תכלת שהוא של צמר. וכן הדין בבגד של צמר. וכן בבגד של שאר מינים, משמע בגמרא שלדעת האומר שחייב בציצית מהתורה, אפשר להטיל בו חוטים מצמר עם חוטים של פשתן יחדיו. אבל לפי האומר שאינו חייב אלא מדרבנן – אסור.